

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศูนย์เครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกรในครั้งนี้ เป็นการประยุกต์กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกระบวนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรในตำบลสันทราย 11 หมู่บ้าน ที่มีปัญหาด้านการเกษตรร่วมกัน และกลุ่มเกษตรกรมีแนวคิดร่วมกันที่จะพัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกรระดับหมู่บ้านขึ้นเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรระดับตำบล โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อสร้างพลังอำนาจต่อรองให้กับกลุ่มและเพื่อพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในชุมชนร่วมกัน โดยขั้นตอนของการวิจัย ที่มิวิจัยได้กระตุ้นให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างมีเสรี เริ่มตั้งแต่ขั้นระดมความคิดเห็น สรุปลักษณะ แนวคิด หาแนวทางและข้อตกลงร่วมกันและร่วมวางแผนตลอดจนร่วมปฏิบัติตามแผนร่วมรับผลของการปฏิบัติและสะท้อนความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ต่อวิธีการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ เพื่อที่จะร่วมกันวางแผนปรับปรุงใหม่ ซึ่งที่มิวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นของกระบวนการพัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกร เงื่อนไข ปัจจัยและข้อจำกัด ในการพัฒนากลุ่มและเครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ในข้างต้น ที่มิวิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาวิจัยโดยมีวิธีดำเนินงานดังต่อไปนี้

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัย คือ ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นตำบลที่มีกิจกรรมการพัฒนาทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน และที่สำคัญมีกิจกรรมพัฒนาตนเองของประชาชนเอง ซึ่งเห็นได้จากในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้านจะมีกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) กลุ่มที่เป็นนิติบุคคล และ 2) กลุ่มที่ไม่เป็นนิติบุคคล ดำเนินการจัดการกันเองแบบเป็นอิสระภายใต้การนำของผู้นำกลุ่มที่เลือกหากันเองจากประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันกลุ่มดังกล่าวมีอยู่หลายกลุ่มใน 11 หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มออมทรัพย์

เมื่อได้พื้นที่วิจัยคือ ตำบลสันทรายแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาชุมชนสันทราย โดยเริ่มจากการเข้าไปพูดคุยหาผู้สนใจร่วมในประเด็นของการรวมกลุ่มเกษตรกร และการสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร เมื่อหาผู้ที่มีความสนใจร่วมได้ส่วนหนึ่งแล้วจึงดำเนินการพิจารณาเลือกประเด็นเพื่อที่จะศึกษาวิจัย เมื่อได้ประเด็นแล้วจึงได้ดำเนินการหาผู้เข้าร่วมงานวิจัยเพิ่มเติม ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสรู้จักกับที่มิวิจัยในพื้นที่ ซึ่งกำลังดำเนินการวิจัยของคุณโกมล สนั่นก้อง ในหัวข้อวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร” ซึ่งผู้วิจัยได้ขอเข้าไปศึกษาและมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานวิจัยของคุณโกมล สนั่นก้องมาตลอด

ต่อมาได้ดำเนินเสนอประเด็นวิจัยและหาผู้เข้าร่วมทีมวิจัย โดยได้เลือกจากองค์ประกอบผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกร และได้ทีมวิจัยของคุณ โคมลเข้าร่วมทีมด้วย เมื่อได้ทีมวิจัยแล้วได้ดำเนินการวางแผนทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกรร่วมกันกับทีมวิจัย โดยได้ทำการศึกษา ประเมินศักยภาพ และข้อจำกัดของกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลสันทรายร่วมกันก่อนเพื่อวางแผนการวิจัย ทีมวิจัยได้ทำร่วมกันพิจารณาแผนการวิจัย และขั้นตอนทั้งหมด เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนการปฏิบัติจริง

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (อุทัย, 2539)

เป็นการทำวิจัยโดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ขั้นเตรียมการคือ พิจารณาเลือกประเด็นวิจัยเพื่อตั้งคำถามวิจัย วางแผนทำการวิจัย ดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็น ขั้นลงมือทำคือ เก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมการและลงมือปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อค้นพบ จนจบสิ้นกระบวนการโดยผู้เข้าร่วมอยู่ในฐานะที่มีความเสมอภาคกัน คือเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย การวิจัยการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกร ต. สันทรายทีมวิจัยได้ประยุกต์กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนทำวิจัยดังนี้คือ

1. ขั้นเตรียมการวิจัย

ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามแผนที่ได้วางไว้ในขั้นเตรียมการดังนี้คือ

1.1 *ศึกษาชุมชนสันทราย* ทีมวิจัยเข้าไปพูดคุยกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการในท้องที่ คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำการศึกษาข้อมูลมือสองขององค์การบริหารส่วนตำบลสันทราย และเข้าร่วมทีมกับทีมวิจัยในพื้นที่ ซึ่งกำลังศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร โดยมีคุณ โคมล สนับสนุน เป็นหัวหน้าทีมวิจัย เมื่อศึกษาชุมชนสันทรายร่วมกับทีมวิจัยทันทีได้ระยะหนึ่ง ทีมวิจัยทำการรวบรวมข้อมูลและแยกจัดเป็นหมวดหมู่ คือ จำนวนประชากร การประกอบอาชีพ กลุ่มอาชีพเกษตรกร ทรัพยากรธรรมชาติ พืชเศรษฐกิจ ปัญหาต่างๆในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาด้านการเกษตร

1.2 *พิจารณาเลือกประเด็นเพื่อวิจัย* จากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับทีมวิจัยพื้นที่ในการจัดประชุมสัมมนาวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ตำบลสันทราย โดยใช้กระบวนการ AIC ในการวิเคราะห์ปัญหาและ วางแผนพัฒนา โดยทำกิจกรรมร่วมกันระหว่าง ทีมวิจัย กับ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และเกษตรกรที่สนใจ และได้เลือกประเด็นเพื่อการวิจัยดังนี้คือ จากผลการประเมินศักยภาพของชุมชนสันทรายของทีมวิจัย พบว่า

จุดแข็ง คือ มีการรวมกลุ่มภายในตำบล และหมู่บ้าน

จุดอ่อน คือ ผู้นำกลุ่มขาดการได้รับการกระตุ้นด้านกระบวนการมีส่วนร่วมจากองค์กรภายในและนอกชุมชน ได้แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ นักวิจัย นักพัฒนาหรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

โอกาส คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลสันทรายและองค์กรเอกชนให้ความสนใจต่อปัญหาด้านการเกษตรและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนทุนในรูปการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน

ข้อจำกัด คือ

ขาดการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรร่วมกันระหว่างจังหวัด ต่อจังหวัดในการส่งผลผลิตสู่ตลาดที่กว้างขวางและเมื่อนำจุดแข็งร่วมกับโอกาสจึงได้แนวทางการพัฒนา ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเองร่วมกันว่า ต้องการรวมกลุ่มเกษตรกรตรงต่อรองจากหมู่บ้าน → ผู้เครือข่าย → ผู้ตำบล โดยแต่ละกลุ่มมีความเป็นเอกภาพแข็งแรง และมั่นคง จากข้อสรุปทั้งหมดทำให้ได้ประเด็นการวิจัย คือ หาแนวทางการรวมกลุ่มเกษตรกรจากแต่ละหมู่บ้านรวมเป็นเครือข่ายระดับตำบล เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง และตั้งคำถามวิจัยคือ จะพัฒนากลุ่มเกษตรกรขึ้นเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรระดับตำบลได้อย่างไร

1.3 หาผู้สนใจร่วม และหาผู้ร่วมทีมวิจัย

ทีมวิจัยหาผู้ที่มีความสนใจร่วมโดยเลือกจากผู้ที่มีบทบาท และเกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรในตำบลสันทราย และคัดเลือกผู้ร่วมทีมวิจัยโดยทีมวิจัยได้พูดคุยเสนอแนวความคิดการวิจัยและซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และคัดเลือกผู้ที่มีแนวความคิดเดียวกันกับทีมวิจัยและมีความสมัครใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ซึ่งทีมวิจัยได้แก่ นายโกมล สนั่นก้อง นายอภิชาติ เทพชา และนายคณิง นาวงศ์ เป็นทีมวิจัยหลักและมีทีมวิจัยร่วมคือผู้นำและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในตำบลสันทรายที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมทุกคน

2. ขั้นตอนการวิจัย

2.1 เก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

- โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ราชการระดับตำบล, กลุ่มเกษตรกร (ผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม)
- ศึกษาจากเอกสารขององค์กรบริหารส่วนตำบล

2.2 ประชุมกลุ่มย่อย

โดยเชิญตัวแทนกลุ่มเกษตรกรมาประชุมกลุ่มละ 1 คน เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบล และเกษตรกรที่สนใจ เพื่อให้ได้ข้อมูล และแนวทางการจัดตั้งกลุ่มในแต่ละหมู่บ้าน และวางแผนการดำเนินงานต่อไปร่วมกันกับทีมวิจัย

2.3 จัดการประชุมในระดับหมู่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน โดยทีมวิจัยเข้าไปเสนอแนวความคิด และหาผู้สนใจร่วมการพัฒนาการรวมกลุ่มไปสู่การรวมกันเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร

2.4 จัดกิจกรรมการศึกษาดูงานว่าด้วยเรื่อง การคิดค้นกิจกรรมแก้ปัญหา และการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน

2.5 ประชุมตัวแทนกลุ่มเกษตรกรทั้ง 11 หมู่บ้าน เพื่อจัดตั้งเครือข่ายเกษตรกร ตำบลสันทราย

2.6 ประชุมติดตามการผลการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรตำบลสันทราย โดยคณะกรรมการได้กำหนดไว้ว่าให้มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง

2.7 ทีมวิจัยติดตามประเมินผลทุกชั้นตอน

2.8 ทีมวิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบ จัดระเบียบ เพื่อประมวลผลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรตำบลสันทราย ทีมวิจัยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากร อาชีพ จำนวนที่ดินถือครอง การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ผู้วิจัยศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ก.) และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หลังจากที่ได้ศึกษาเอกสารของทางราชการรวมทั้งจากเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมากำหนดแนวทางในการรวบรวมข้อมูลซึ่งมีเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลดังนี้ คือ

การสัมภาษณ์ (interview) ได้กำหนดไว้ทั้ง 2 แบบ คือ แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) โดยเฉพาะแบบไม่มีโครงสร้างนั้น ทีมวิจัยได้ใช้ในการเข้าไปในชุมชนในครั้งแรก ๆ หลังจากได้รวบรวมข้อมูลเอกสารจากทางราชการแล้ว เป็นการเข้าไปแนะนำตัว และการซักถามข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากผู้สูงอายุ หรือผู้นำในอดีต ทั้งนี้สังเกตเห็นว่าผู้ที่ให้ข้อมูลเหล่านี้มีความพอใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพูดคุย เพราะเป็นเรื่องที่ผ่านมาแล้ว และมีความประทับใจกับเหตุการณ์นั้น ๆ หลังจากสัมภาษณ์ไปได้ระยะหนึ่งจนได้ทราบว่า การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้มีประโยชน์ต่อการตั้งประเด็นในการสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป ต่อมาเมื่อได้รู้จักคุ้นเคยกับชาวบ้านมากขึ้นจึงเริ่มดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในเรื่องของกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในตำบล รวมถึงเงื่อนไข ปัจจัยในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรในตำบลสันทราย

การสังเกต (Observation) ได้กำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ซึ่งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือบางครั้งเรียกว่า การสังเกตภาคสนาม (Field observation) คือ การที่ผู้สังเกตเข้าไปร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งทีมวิจัยก็ได้ใช้วิธีนี้โดยใช้กระบวนการ 3 ชั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ซึ่งกระบวนการสังเกต การสัมภาษณ์บางครั้งต้องใช้ร่วมกัน เพราะขณะสัมภาษณ์ก็จะสังเกตปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมบาง

ออกไปด้วย นอกจากนั้นยังมีการบันทึกเทป เพื่อนำมาถอดความตีความและ พิจารณารายละเอียด ร่วมกันอีกครั้งในภายหลัง ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตโดยตรง โดยไม่ให้ผู้ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รู้ตัวในส่วนนี้ คือ ตอนที่ไปสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตำบล สันทราย ประวัติของผู้เฒ่าในอดีต ประวัติของวัด ซึ่งส่วนนี้ผู้ให้ข้อมูลมักจะเล่าตามอารมณ์ความรู้ สึกอย่างเต็มที่ และแสดงออกโดยไม่รู้สีกตัว ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลอีกระดับหนึ่งที่มาจากอารมณ์ และ ความรู้สึก

การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์ร่วมกันระหว่างทีมวิจัย โดยการประชุมใช้เทคนิค SWOT analysis มาใช้ในการค้นหาศักยภาพ ข้อจำกัด และเงื่อนไขต่าง ๆ และนำเทคนิคที่เรียกว่า AIC (Appreciation Influence Control) มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนการพัฒนากลุ่มเกษตรกร

กระบวนการจดบันทึก ทำใน 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรก คือ การจดบันทึกย่อขณะที่กำลัง สังเกต หรือทันทีหลังจากการสังเกต หลังจากนั้นได้นำบันทึกย่อมาเรียบเรียงเป็นบันทึกที่มีข้อความ ขยายมากขึ้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์ถูกต้องตามความจริง ขั้นตอนที่ 2 คือ จดบันทึกตามข้อมูล ที่ได้จริงจากการสัมภาษณ์ ผลการประชุม หรือจากข้อมูลเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบล

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพของกลุ่มเกษตรกร ในตำบล สันทรายครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. เก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมไว้เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไป ของชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ อาณาเขต การจัดตั้งบ้านเรือน ผู้นำกลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่ง จะมีกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ เกษตรกร นักวิจัย นักพัฒนา และเจ้าหน้าที่ของหน่วย งานราชการในท้องถิ่น ดังนั้นการวิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลควบคู่กับการปฏิบัติการดังนี้ คือ

- 2.1 การทำความรู้จักชุมชน ผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนเพื่อศึกษาสภาพพื้นที่โดยทั่วไป ทำ ความรู้จักคุ้นเคยกับผู้นำ และชาวบ้านในชุมชน โดยอาศัยการเข้าร่วมกับทีมวิจัยในพื้นที่ และเริ่ม เข้าไปแนะนำตัวกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแจ้งสถานภาพบทบาทของตนเอง วัตถุประสงค์ และเหตุผล ในการวิจัย จากนั้นก็อาศัยกลุ่มเป้าหมายเป็นกุญแจสำคัญในการแนะนำคนอื่น ๆ ขยายเครือข่าย ออกไป และทำการรวบรวมข้อมูลควบคู่ไปกับการสร้างความคุ้นเคยในทุกขณะ

- 2.2 การปฏิบัติการ หลังจากสร้างความคุ้นเคยแล้ว ผู้วิจัยทำตัวเสมือนส่วนหนึ่งของชุมชน พร้อมกับการสังเกตพฤติกรรม และความเคลื่อนไหวของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนควบคู่กันไปด้วย ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในระยะแรกถูกนำมาวิเคราะห์เป็นแนวทางในการกำหนดปัญหา ทีมวิจัย

และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรมีบทบาทร่วมกันในการหาข้อมูล หาสภาพปัญหา ความต้องการที่แท้จริง และร่วมกำหนดกิจกรรมในการแก้ไขปัญห โดยให้การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่เกษตรกร และชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการทำกิจกรรม กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับทีมวิจัยและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน และให้โอกาสชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเพื่อค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

กำหนดประเด็นวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. ศึกษาพัฒนาการการรวมกลุ่มของเกษตรกรในตำบลสันทราย โดยวิเคราะห์ถึงประวัติความเป็นมา รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่ม ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนากลุ่ม ตลอดจนศึกษาเงื่อนไข ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทั้ง 11 หมู่บ้าน
2. ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพของเกษตรกร โดยวิเคราะห์ถึงรูปแบบการพัฒนาการรวมตัวของกลุ่มเครือข่าย จุดกำเนิด และระบบการดำเนินงานที่ต่อเนื่องของศูนย์เครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกร ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
3. ศึกษาเงื่อนไข ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนาเครือข่าย โดยวิเคราะห์จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์เครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกร ตลอดจนรูปแบบความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการ และรูปแบบการประสานงานระหว่างนักวิจัย นักพัฒนาจากภายนอก และองค์กรของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงต่อไป

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวความคิด

กระบวนการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Expected output)

